

Utlåtande 2018:23 RVIII (Dnr 106-299/2017)

Pilotprojekt med japanska toaletter på vård- och omsorgsboenden

Motion (2017:6) av Ann-Katrin Åslund (L)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motionen besvaras med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Clara Lindblom anför följande.

Ärendet

I en motion till kommunfullmäktige föreslår Ann-Katrin Åslund (L) att äldrenämnden ska få i uppdrag att, som ett pilotprojekt, installera japanska toaletter på några utvalda vård- och omsorgsboenden. Enligt motionären kan japanska toaletter stärka människors möjlighet att klara sig själva längre samt värna deras integritet.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, äldrenämnden, stadsdelsnämnderna i Rinkeby-Kista, Skärholmen och Älvsjö samt Pensionärernas riksorganisation (PRO), Sveriges Pensionärsförbund Seniorerna (SPF), Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum och Vårdföretagarna. PRO, SPF, Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum och Vårdföretagarna har inte inkommit med något svar.

Stadsledningskontoret anser att det i dagsläget inte finns någon anledning för staden att genomföra ett pilotprojekt med japanska toaletter på vård- och omsorgsboenden.

Äldrenämnden anser att japanska toaletter i första hand bör installeras vid nybyggnation av ordinära boenden för äldre samt att de bör införas som tillval i befintliga bostadsbestånd.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd ställer sig positiv till pilotprojektet med japanska toaletter på utvalda vård- och omsorgsboenden.

Skärholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till motionärens förslag om att installera japanska toaletter på vissa vård- och omsorgsboenden.

Älvsjös stadsdelsnämnd anser att det inför ett eventuellt införande av japanska toaletter är viktigt att närmare titta på praktisk funktionalitet, behov av underhåll och service samt kostnader.

Mina synpunkter

Den demografiska utvecklingen i staden ställer nya krav på smarta lösningar i äldreomsorgen. Valfärdstekniken kan bidra till ökad livskvalitet, trygghet och självständighet för den äldre. Möjligheten att vara mer aktiv och delaktig i samhället ökar och leder sin tur till ett högre välbefinnande. Samtidigt kan valfärdsteknik hjälpa oss att effektivisera äldreomsorgen. Med rätt hjälpmedel kan arbetsmiljön för personalen förbättras och tid kan frigöras till insatser som verkligen kräver mänskliga kontakter. Det är dock viktigt att komma ihåg att tekniken i första hand ska syfta till att förbättra för de äldre och att införandet av ny teknik alltid ska ske i samråd med den äldre.

Att användandet av japanska toaletter bidrar till att den personliga integriteten ökar, genom att den äldre klarar av en stor del av toalettbesöket själv, är en bild som jag delar. Jag håller även med motionären om att vi måste våga ta till oss nya arbetssätt för att kunna utveckla välfärden.

Redan idag pågår ett arbete med valfärdsteknikutveckling i staden. Under året antog kommunfullmäktige en strategi för att samordna Stockholms stads arbete med att ta tillvara på digitaliseringens möjligheter. Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad är en stadsövergripande strategi och gäller samtliga verksamheter. Den syftar till att stimulera, vägleda och samordna insatser för att göra Stockholm till världens smartaste stad genom digitalisering. Även arbetet med att modernisera stadens sociala system, det så kallade paraplysystemet, har påbörjats och planeras pågå till och med år 2021. En målsättning med arbetet är att förbättra schemaläggning och verksamhetsplanering inom äldreomsorgen.

År 2016 påbörjade Digital Demo Stockholm projektet smarta lås. Projektet ska leda till enklare passage till den äldres bostad för hemtjänstpersonal, ökad säkerhet för den äldre, minskad tid för nyckelhantering och mer tid för personal till omvårdnadsinsatser. Under mandatperioden genomför vi även en digitalisering av stadens trygghetslarm i syfte att öka tryggheten för de äldre.

Vi ökar även den digitala kompetensen hos personalen i äldreomsorgen genom DigIT. DigIT är ett samverkansprojekt kring digital kompetensutveckling för medarbetare med syfte att dels trygga Stockholmsregionens kompetensförsörjning, dels att öka kunskap, vilja och förmåga hos medarbetare inom vård- och omsorg att använda de digitala möjligheterna för att skapa värde för brukarna.

Äldrenämnden har varit drivande i att skapa akademiska noder för att knyta forskningen närmare verksamheterna och öka antalet platser för verksamhetsförlagd utbildning. På en av våra akademiska noder, Stureby vård- och omsorgsboende, startade under året ett verklighetslabb där den samlade kompetensen runt äldreomsorg och boende ska integreras med brukare, närstående och personal genom att nya idéer och innovationer inom äldreomsorgen prövas i en verklig miljö.

I syfte att utveckla ny teknik och nya lösningar som kan hjälpa äldre och personer med funktionshinder att leva ett mer självständigt liv anordnade Stockholm, tillsammans med nordens övriga huvudstäder och Nordic Innovation, en nordisk innovationstävling the Nordic Independent Living Challenge. Tävlingen lanserades i januari 2015 och pågick till juni 2016.

Stockholm Digital Care är ett femårigt EU-projekt som har som mål att skapa tillväxt för små och medelstora företag som arbetar med välfärdsteknik i Stockholmsregionen. Med ett större utbud av välfärdsteknik specifikt utformad för äldre ska projektet samtidigt bidra till ett självständigt liv och välbefinnande för äldre som bor kvar hemma.

Stadens arbete med att utveckla välfärdsteknik och digitalisering inom äldreomsorgen pågår följaktligen och inom ramen för detta arbete kommer olika former av toalettlösningar testas, likaså en lång rad andra produkter, både i nyproduktion och på befintliga boenden.

Med hänvisning till ovan anser jag motionen besvarad.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion (2017:6) av Ann-Katrin Åslund (L) om ett pilotprojekt med japanska toaletter på vård- och omsorgsboenden

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson och Cecilia Brinck (alla M) och borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Motion (2017:6) av Ann-Katrin Åslund (L) om pilotprojekt med japanska toaletter på vård och omsorgsboenden bifalls.
2. Därutöver anføres följande.

Att kunna bestämma själv över sitt liv, även när man blir äldre och behöver andras hjälp, är en frihetsfråga som vi alltid kommer att kämpa för. Japanska toaletter, som automatiskt fäller upp lock och som tvättar och torkar brukaren vid toalettbesök, gör det möjligt för fler brukare inom äldreomsorgen att klara toalettbesök själva utan hjälp av personal. Ett införande av sådana toaletter skulle därför vara ett sätt att stärka de äldres kontroll över sina egna liv.

Vi välkomnar att motionen har fått ett välvilligt mottagande av föredragande borgarrådet och äldreförvaltningen, att det råder samsyn kring de fördelar som införandet av japanska toaletter skulle kunna medföra, och att äldreförvaltningen arbetar med införandet av ny teknik inom olika delar av äldreomsorgen. Genom att göra införandet av ny teknik inom äldreomsorgen till en prioritet har Stockholms stad möjlighet inte bara att bidra till en bättre äldreomsorg med brukaren i centrum, utan också att stimulera tillväxt och nya jobb.

Alliansen har tidigare föreslagit möjligheten att välja digital istället för fysisk nattillsyn inom hemtjänsten och vi kommer att fortsätta arbeta för frihetsskapande tekniska lösningar som utgår från den äldres önskemål och behov.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motionen besvaras med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Stockholm den 7 februari 2018

På kommunstyrelsens vägnar:
K A R I N W A N N G Å R D

Clara Lindblom

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin och Johanna Sjö (alla M) och Lotta Edholm (L) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ernlund (C) och Erik Slottnér (KD) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

I en motion till kommunfullmäktige tar Ann-Katrin Åslund (L) upp att Stockholm på försök bör installera japanska toaletter som gör att boende på vård- och omsorgsboenden kan klara större delen av toalettbesöken själva utan hjälp från personal.

Att bli äldre medför enligt motionären ofta stora anpassningar i vardagslivet och att låta andra människor komma mycket närmare än vad många personer egentligen vill. Vidare menar motionären att om vi ska utveckla välfärden måste vi våga ta intryck från andra branscher och våga ta till oss nya arbetssätt även inom områden vi inte alltid tänker på. Enligt motionären kan japanska toaletter stärka människors möjlighet att klara sig själva och på så sätt värnas deras integritet.

En japansk toalett är högteknologisk och assisterar användaren med allt ifrån automatisk upp och nedfällning av lock till tvättning och torkning av intima kroppsdelar. Danmark och Norge har under senare år satsat på en utbyggnad av japanska toaletter inom bland annat äldreboenden. En studie från Danmark visar till exempel att installation av sådana toaletter gav personalen en bättre arbetsmiljö och brukarna en större självständighet. Personal kommer dock sannolikt fortfarande att behöva närvara för att hjälpa till med bland annat av- och påklädnad. En förutsättning för projektet är att den boende själv samtycker till att en japansk toalett installeras, och att det är möjligt att byta tillbaka till en vanlig toalett om personen ifråga skulle vilja det. Det är också viktigt att betona att varje boende som så önskar vid varje tillfälle ska få samma hjälp och assistans vid toalettbesök som idag.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, äldre nämnden, stadsdelsnämnderna i Rinkeby-Kista, Skärholmen och Älvsjö samt Pensionärernas riksorganisation (PRO), Sveriges Pensionärsförbund Seniorerna (SPF), Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum och Vårdföretagarna. PRO, SPF, Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum och Vårdföretagarna har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 14 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Enligt stadsledningskontoret kan välfärdsteknik bidra till stadens arbete för att nå verksamhetsmål *1.7 Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet.*

Stadsledningskontoret anser liksom motionären att det är viktigt att staden tar till vara på den välfärdsteknik som finns att tillgå. Likaså anser stadsledningskontoret att välfärdsteknik kan öka äldres självständighet. Därför är det viktigt att alltid se de digitala möjligheterna vid planeringen av vård- och omsorgsboenden. Den 3 april 2017 antog kommunfullmäktige en strategi för att samordna Stockholms stads arbete med att ta tillvara på digitaliseringens möjligheter. Strategin är benämnd *Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad* (Dnr. 171-908/2016) och är stadsövergripande och gäller samtliga verksamheter. Strategin för Stockholm som smart och uppkopplad stad syftar till att stimulera, vägleda och samordna insatser för att göra Stockholm till världens smartaste stad genom digitalisering. Det kan också nämnas att i staden bedrivs det för närvarande flera projekt med syfte att utveckla användandet av och kunskapen om olika former av digital teknik.

Vid införandet av ny välfärdsteknik bör aspekter som nytta, behov och kostnad beaktas. Företeelsen av japanska toaletter är ny när det gäller äldreomsorg och särskilda boenden i Sverige. Därför finns det begränsat av erfarenheter av nyttan med japanska toaletter i en svensk kontext. Enligt stadsledningskontoret är nyttan och behovet av denna typ av välfärdsteknik störst hos äldre i ordinärt boende. Äldre i särskilt boende har oftast behov av personalstöd inne i toalettutrymmet för att till exempel förebygga fallskador och vinsten med denna typ av toalett blir då relativt liten. Installation av japanska toaletter kan personer få hjälp med genom bostadsanpassningsbidraget som kommunerna hanterar enligt lagen om bostadsanpassningsbidrag (1992:1574). Kostnaden för denna typ av toaletter varierar mellan cirka 15-125 000 kronor (exklusive installationskostnad). Denna kostnad måste ställas i relation till vilken nytta toaletten har för den äldre, vilket stadsledningskontoret anser är begränsad på särskilda boenden.

Mot bakgrund av ovanstående anser stadsledningskontoret att det i dagsläget inte finns någon anledning för staden att genomföra ett pilotprojekt med japanska toaletter på vård- och omsorgsboenden.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 maj 2017 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det till kommunstyrelsen som sitt yttrande över remissen.

Reservation anfördes av Erik Slottnér (KD), Dennis Wedin m.fl. (alla M) och Ann-Katrin Åslund (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Alfred Askeljung (C) som i sitt ersättaryttrande instämde med reservation från (KD), (M) och (L).

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 maj 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Dagens moderna japanska vattenklosetter är bidé-toaletter och finns installerade i mer än hälften av hushållen i Japan. I Japan kallas dessa toaletter allmänt för Washlet och har många avancerade funktioner som sällan återfinns utanför Asien. Beroende på toalettmodellen kan dessa vara designade att automatiskt lyfta toalettlocket när användaren närmar sig, tvätta underlivet med vattenstrålar, eftertorkning med varmluft samt automatisk spolning och nedfällning av toalettlocket efter användning. Nyligen har utvecklare lagt till medicinska sensorer till toaletterna som kan mäta blodsockerhalt i urinen och som också mäter puls, blodtryck och halter av blodfetter hos användaren. Talande toaletter som hälsar användaren har också tillverkats.

Installation av Japanska toaletter är idag berättigat till bostadsanpassningsbidrag för de som är i behov av dem och bor i ordinärt boende. Toaletterna kan användas som en vanlig toalett och dusch och tork funktion behöver inte aktiveras. Det är därför inte nödvändigt att möjligheten att byta till vanlig toalett finns.

Äldreförvaltningen delar motionärens uppfattning om att japanska toaletter innebär att den personliga integriteten ökar genom att man kan klara av en stor del av toalettbesöket själv.

Däremot anser äldreförvaltningen att det största behovet finns hos äldre i ordinärt boende. Äldre i särskilt boende har oftast behov av personalstöd inne i toalettutrymmet för att t.ex. förebygga fallskador och vinsten med den nya tekniken blir då relativt liten.

Äldreförvaltningen anser att japanska toaletter i första hand bör installeras vid nybyggnation av ordinära boenden för äldre samt att de bör införas som tillval i befintliga bostadsbestånd. Skanska har bland annat denna typ av toaletter som tillval i sin nyproduktion. Möjligheten att få en japansk toalett som bostadsanpassning bör också i högre grad påtalas för omsorgstagare idag så att tekniken används. I ordinärt boende kan det också finnas större ergonomiska fördelar för personalen som i

hemtjänsten måste hjälpa boenden i toalettutrymmen som inte är anpassade för personer med hjälpbehov.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 maj 2017 att remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 april 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiva till pilotprojektet med japanska toaletter på utvalda vård- och omsorgsboenden. Att bli äldre och få ett hjälpbehov gör att makten över den egna vardagen minskar och den personliga integriteten begränsas. Förvaltningen ser det som positivt om man genom modern teknik som installation och nyttjande av japanska toaletter kan öka de boendes självständighet och värna deras integritet. En annan vinst är att personalen kan få en bättre arbetsmiljö då de boende klarar delar av toalettbesöken på egen hand. Personalbehovet kommer ändå att kvarstå, bl.a. för att assistera med förflyttning och av- och påklädning.

Förvaltningen anser också att en förutsättning för projektet är att de boende själva samtycker till att toaletterna installeras och att de om de så önskar har fortsatt rätt till samma hjälp och assistans vid toalettbesök som de har idag.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 augusti 2017 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 juli 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till motionärens förslag om att installera japanska toaletter på vissa vård- och omsorgsboenden. Att öka äldre personers självständighet och värna deras integritet är grundläggande värden inom äldreomsorgen.

Förvaltningen håller med motionären om att en förutsättning för ett sådant projekt är att den äldre personen själv samtycker till att en japansk toalett installeras samt att det är möjligt att byta tillbaka till en vanlig toalett.

Förvaltningen vill även ta tillfället i akt att, genom Sätra vård- och omsorgboende, anmäla sig som intresserade av att delta i ett eventuellt pilotprojekt.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 augusti 2017 att överlämna tjänsteutlåtandet som svar på remissen.

Reservation anfördes av Anna Engelbert (L), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 juni 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget att genomföra ett pilotprojekt med japanska toaletter på vård- och omsorgsboenden. Det är viktigt att värna den enskildes integritet och så långt som möjligt bevara individens självständighet. Införandet av japanska toaletter, så som det beskrivs i motionen, skulle sannolikt bidra till detta samt också ha en positiv inverkan på personalens arbetsmiljö.

Vidare ser förvaltningen att det inför ett eventuellt införande av japanska toaletter är viktigt att närmare titta på praktisk funktionalitet, behov av underhåll och service samt kostnader. Såväl de äldres som personalens erfarenheter ska tas tillvara och ligga till grund för vidare beslut.

Avslutningsvis vill förvaltningen lyfta fram vikten av att det görs en analys av eventuella skillnader i behov och önskemål hos kvinnor respektive män och att dessa beaktas vid ett genomförande. Visade positiva resultat från ett pilotprojekt skulle kunna innebära att även andra målgrupper, såsom personer med funktionsnedsättning, kan omfattas av ett eventuellt införande av japanska toaletter.

Reservationer m.m.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av Erik Slottnér (KD), Dennis Wedin m.fl. (alla M) och Ann-Katrin Åslund (L) enligt följande.

Att tillstyrka motionen.

Att därutöver anföra följande:

Vi välkomnar förvaltningens positiva inställning till att införa japanska toaletter inom äldreomsorgen. Det är uppenbart att en utveckling är på gång inom detta område. Större efterfrågan kan också bidra till att bredda utbudet och sänka kostnaderna.

Förvaltningen menar att det vore bäst att införa japanska toaletter inom ordinärt boende, istället för motionens förslag om vård- och omsorgsboende. Anledningen är, enligt förvaltningen, att äldre i särskilt boende ändå ofta har behov av personalstöd inne i toalettutrymmet och inte skulle gynnas lika mycket.

Vi har inget emot att japanska toaletter testas även inom ordinärt boende – säkerligen kommer trenden att gå i den riktningen i framtiden. Vi tror dock att det är viktigt att just de äldre som är mest beroende av att ha personal omkring sig får möjlighet till den integritetsreform som införandet av japanska toaletter skulle innebära. Att slippa andras hjälp med de mest intima delarna av toalettbesöket skulle innebära ett stort framsteg.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Anna Engelbert (L) enligt följande.

Att som svar på remissen anföra följande.

Om vi ska utveckla välfärden måste vi våga ta intryck från andra branscher och våga ta till oss nya arbetssätt. För att stärka människors möjlighet att i så stor utsträckning som möjligt klara sig själva och värna deras integritet bör Stockholm på försök installera japanska toaletter som gör att boende på vård- och omsorgsboende kan klara större delen av toalettbesöken själva utan hjälp från personal. Det är uppenbart att en utveckling är på gång inom detta område och större efterfrågan kan bidra till att bredda utbudet och sänka kostnaderna.

Äldreförvaltningen menar i sitt remissvar att det vore bäst att införa japanska toaletter inom ordinärt boende, istället för motionens förslag om vård- och omsorgsboende. Anledningen är, enligt förvaltningen, att äldre i särskilt boende ändå ofta har behov av personalstöd inne i toalettutrymmet och inte skulle gynnas lika mycket.

Vi har inget emot att japanska toaletter testas även inom ordinärt boende – säkerligen kommer trenden att gå i den riktningen i framtiden. Vi tror dock att det är viktigt att just de äldre som är mest beroende av att ha personal omkring sig får möjlighet till den integritetsreform som införandet av japanska toaletter skulle innebära. Att slippa andras hjälp med de mest intima delarna av toalettbesöket skulle innebära ett stort framsteg.